

Роль вивчення особливостей функціонування системи суфіксації сучасної англійської мови для перекладу текстів наукової літератури з економіки

Як показує історія науки, вивчення елементів, а відтак і структури об'єкта, є, хоча важливим і необхідним, але тільки початковим етапом наукового пізнання. Наступним кроком виступає аналіз його функціонування. У процесі функціонування мовні одиниці не тільки активізують свої потенційні можливості, але й характеризуються здатністю приймати ще додаткові (функціональні) риси, які проявляються саме у процесі комунікації [1: 252].

Кожна мова характеризується своєю особливою граматичною будовою, особливим словниковим складом, особливою звуковою системою, що складають її три основні сторони, кожна з яких підлягає самостійному теоретичному дослідженню. Теорія словотвору германських мов, як відомо, сформувалась у межах системно-структурної моделі опису мови, яка домінувала в період становлення і початкової стадії розвитку кожної окремої галузі лінгвістичних досліджень.

Самим яскравим та визначальним процесом у розвитку лексики мови виступає постійне та інтенсивне збагачення її за рахунок нових, раніше не відомих слів. Цей процес відбувається постійно, відображаючи зміни у навколишньому світі, відповідаючи потребам носіїв мови. Отже, однією з основних функцій словотворення є поповнення словникового запасу мови.

Словотвірна система постійно розвивається, видозмінюється, збагачується. Зміни відбуваються в інвентарі словотворчих афіксів – одні афікси відмирають, інші виникають; змінюються продуктивність та активність словотворчих моделей, уживаність лексичних одиниць, створених за певними моделями, додаються нові значення до вже наявних словотворчих моделей.

Аналіз похідних слів передбачає вивчення сполучувальної здатності словотвірних елементів з основами і виявлення тих зв'язків, які існують між твірними основами різних семантичних класів та афіксами. Словотворчий аналіз, таким чином, починається зі встановлення дериваційних зв'язків і завершується визначенням формально-семантичних особливостей похідного, тобто ідентифікацією і виявленням його місця в існуючій структурно-семантичній класифікації похідних.

Важлива роль у формуванні похідних належить дериваційним афіксам. Сучасна дериватологія, як зазначає у своїй статті В.В. Німчук, що остаточно оформилася як окрема галузь мовознавства, багато уваги приділяє проблемам, пов'язаним з механізмами афіксального словотвору [2: 28].

Вихідним пунктом дослідження будь-якого мовного рівня є встановлення інвентаря його одиниць, а також виявлення тих ознак, за якими вони об'єднуються або протиставляються одна одній [2: 31].

Метою цієї доповіді є висвітлити деякі закономірності функціонування суфіксів у науковій літературі з економіки.

У процесі дослідження ми зробили спробу відповісти на такі питання, пов'язані з виявленням особливостей функціонування суфіксів:

- а) з якою кількістю основ вступає у сполучення кожний із суфіксів, що аналізується;
- б) з яким структурним типом основ він сполучується;
- в) яка уживаність суфіксів.

За першим показником суфікси поділялися на малопродуктивні, продуктивні і високопродуктивні.

За другим показником суфікси аналізувалися відповідно до того типу основ, з якими вони вступали у сполучення. У межах кожної частини мови основи поділялися на прості (первинні), похідні (вторинні) і складні. У результаті вийшло 10 типів різних структурних основ, сполучуваність яких із суфіксами була предметом ретельного аналізу.

За третім показником серед суфіксів виділялися репрезентативні та нерепрезентативні.

Проведене дослідження дало змогу виявити цілу низку кількісних і якісних характеристик системи суфіксації, які проявляються при аналізі економічних текстів, а також уможливило визначити закономірності сполучуваності основ різних частин мови і структурних типів із суфіксами.

Було проаналізовано 63 суфікси і побудованих за їх участю 47687 суфіксальних похідних і суфіксальних утворень. Як показало дослідження, індекс суфіксації, який обчислюється кількістю суфіксальних конструкцій у тексті з 1000 слів, для текстів з економіки складає 95,3. Це свідчить про те, що суфіксальні похідні складають важливу частину лексики економічної літератури.

За сполучуваністю з кількістю основ суфікси поділяються на малопродуктивні, продуктивні і високопродуктивні.

У результаті проведеного дослідження вдалося виявити, що в текстах економічної літератури з різним ступенем активності функціонує 34 продуктивні та високопродуктивні суфікси. Ця група суфіксів є найчисленнішою. На неї припадає 54% усього суфіксального інвентаря економічної літератури. Піддаючи аналізу основи, з якими сполучуються суфікси, слід відмітити, що належність основ до певної частини мови і їх структурний тип є тими факторами, які сприяють чи, навпаки, обмежують їх сполучувальну здатність.

Як показало дослідження, головну роль у сполучуваності із суфіксами відіграють дієслівні основи, складаючи 53%.

Сполучуваність суфіксів з основами різних частин мови і типів в економічній літературі показала, що суфікси не байдужі до морфемної чи дериваційної будови основ, з якими вони вступають у сполучення. У процесі дослідження вдалося виділити 2 групи суфіксів, що тяжіють

а) до простих основ: -able/-ible₁; -al; -an₁; -ance/-ence₂; -er/-or; -ful₁; -ic; -y₁;

б) до похідних: -ation/-ion₁; -ly;

та 3 групи, що тяжіють

а) до дієслівних: -able/-ible₁; -ance/-ence₂; -ant/-ent; -ation/-ion₁; -er/-or; -ive₁; -ive₂; -ment₁; -ure₁;

б) до субстантивних: -al; -an₁; -ful₁; -ic; -y₁;

в) до ад'єктивних: -ity/-ty; -ly; -ness.

Морфологічний та структурний тип основи не впливає на значення суфікса.

Тексти економічної літератури характеризуються своїм власним набором уживаних суфіксів. У відповідності з цим порогом уживаності було виділено набір з 9 найуживаніших (репрезентативних) суфіксів, який маркує тексти економічної літератури. До їх числа належать: -able/ible₁, -al, -ation/-ion₁, -er/or, -ic, -ing₁, -ity/ty, -ly, -ment₁.

Результати дослідження підтверджують гіпотезу про те, що специфіка відбору суфіксальних засобів і особливостей їх сполучуваності з основами різних частин мови і структурних типів визначаються конкретним типом тексту.

Практичне значення проведеного нами дослідження деяких особливостей функціонування системи суфіксації в сучасній англійській мові полягає в тому, що, користуючись виділеним набором найчастотніших суфіксальних моделей у текстах економічної літератури, вивчаючи англійську мову можуть не шукати у словнику всі незнайомі їм слова. Спираючись на вміння виділити основу і знання семантики суфіксів, а також закономірності суфіксального словотворення, вони зможуть визначити лексичне значення невідомого похідного слова з мінімальним використанням словника.

Особливою цінністю є вміння проводити словотворчий аналіз для перекладу лексики, не зафіксованої у словниках, а також різного роду неологізмів та оказіональних утворень, яких дуже багато в текстах економічної літератури. Отже, правильне розуміння студентами закономірностей словотворчого аналізу приводить до розвитку обґрунтованої мовної здогадки, яка є важливим фактором для перекладу наукових текстів та потенційного розширення словника.

Обов'язковою умовою функціонального підходу до навчання іноземним мовам взагалі і словотвору зокрема є вивчення живого словотворення, причому з урахуванням тієї сфери спілкування, у межах якої здійснюються дериваційні акти.

Вивчення специфіки суфіксального словотворення в науковому стилі має принципове значення для раціональнішого відбору інвентаря суфіксів і тих суфіксальних моделей, знання яких сприяє швидшому засвоєнню лексики іноземної мови, яка належить до тієї чи іншої галузі знань. Тому створення системи вправ, які можуть передбачати як роботу над ізольованими похідними словами, так і над словами у контексті, повинно бути спрямоване в першу чергу на засвоєння тих особливостей суфіксального словотворення, які характерні для текстів даної галузі науки.

Література

1. Шанский Н.М. Очерки по русскому языкознанию. – М., 1968. – С.252.
2. Німчук В.В. До питання про афіксальний словотвір // Мовознавство. – 1984 – № 6. – С. 26-32.
3. Винокуров А.М. Субстандартная суффиксация в английском языке США: Автореф. дисс... канд. филол. наук: 10.02.04. – Калинин, 1981. – 16 с.
4. Габриэлян О.А. О специфике сложно-суффиксального словообразования в системе современного английского языка // ИЯШ, 1981. – №5. – С. 13-15.
5. Говердовський В.І. Про суфіксальну експлікацію коннотації іменників. – Мовознавство. – 1988. – № 3. – С. 54-59.
6. Железная С.М. О словообразовательных значениях адъективных суффиксов –able и –ous в современном английском языке // Вестник Киевского ун-та. Романо-германская филология, 1980. – Вып. 14. – С. 28-30.
7. Зятковская Р.Г. Суффиксальная система современного английского языка. – М: Высшая школа. – 1971. – 186 с.
8. Карпіловська Є.А. Формальне варіювання суфіксів у сучасній українській мові // Мовознавство, 1993. – № 5. – С. 35-43.
9. Ли А.В. Формально-семантические особенности суффиксального словообразования имен существительных, выражающих состояние в современном английском языке // Сб. научн. трудов. Ташк. ун-т, 1982. – № 685. – С. 96-103.
10. Маневская Е.Д., Лях Т.И. О месте морфемы –ly в системе современного английского языка // Вестник Харьк. Ун-та, 1979. – №185. – Иностран. яз. – Вып.12. – С. 93-96.
11. Нешко С.І. Афіксальне вираження конотації в англійській мові: Автореф. дис. ... канд. наук: 10.02.04 / Харківськ. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2002. – 19 с.
12. Нуруллова С.Ш. Прагматические аспекты функционирования словообразовательных аффиксов английского языка. Дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – М., 1991. – 158 с.
13. Огоновська О.В. Походження і вживання суфікса –ly в сучасній англійській мові // Іноземна філологія. – Міжвід респ. зб.- Львівський ун-т. – Вип.2, 1965. – С. 50-55.
14. Перева А.В. Система суффиксации в современном английском языке. Дисс. ... канд. филол. наук. – М., 1976. – 178 с.
15. Положин М.М. Функциональный и когнитивный аспекты английского словообразования. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – 239 с.
16. Понюмарева О.Б. Глагольное суффиксальное словообразование в современном английском языке (на материале субстандартной лексики): Автореф. дисс. канд. фил. наук: 10.02.04. – Калинин, 1985. – 16 с.
17. Рудницкая В.А. Прилагательные с суффиксами –ful и –less в современном английском языке: Автореф. канд. филол. наук: 10.02.04. – Л., 1981. – 18 с.
19. Сытель В.В. К истории суффикса прилагательного –fast в английском языке // Некоторые проблемы грамматических категорий и семантики единиц языка. Пятигорск,

2003. – С.48-51. **20.** Хаскина Е.М. Продуктивные способы словообразования в современном английском языке. (суффиксация и префиксация) // ИЯШ, 1953. - №6. – С. 20-29. **21.** Шахрай О.Б. К вопросу о суффиксальной полисемии и омонимии (на материале субстантивного суффикса –er в современном английском языке) // Научные доклады высшей школы. – ФН, 1969. – №6. – С. 131-135. **22.** Quinion M. – ee. A schizophrenic suffix explored. – [http://www.world wide words. org/](http://www.worldwide-words.org/) 2001.